

Level Determination Examination (LDE): Is it a Possible Predictor of Student Burnout?

Abstract: The purpose of this study is to analyse the prediction level of Level Determination Examination on elementary students' burnout perceptions. The study was carried out in the city centre of Nigde from 11 elementary schools in 2010-2011 academic years. Totally 394 elementary school students selected randomly participated in the study. The "general survey method" was adopted in the research. In accordance with the purpose of the study, multiple regression analysis was employed in the study in order to examine the data obtained. "Maslach Burnout Inventory-Student Form" and "Demographics Information Form" were used in order to collect data for the study. For the statistical analyses SPSS 17.0 was used. According to findings of the study, it was found out that Level Determination Examination variable was a significant predictor of student burnout in all dimensions. On the other hand, it was also found out that extra courses that students take out of school variable was a significant predictor of student burnout in all dimensions.

Key Words: Burnout, elementary students, level determination examination

Toplumsal gereksinim değeri yüksek eğitim olgusu, hemen bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye açısından da birçok ekonomik, kültürel ve sosyal sorun sarmalı içerisinde kendisini göstermektedir. Sürekli yükseliş grafiği gösteren eğitim bilinci ve talebi karşısında eğitim alt yapısı maliyetlerinin yüksekliğinden başka, ortaya çıkan dinamik nüfus arzının eğitim taleplerinin kalifiye ölçütlerde karşılanmasında beliren sorunlar, ekonomik, sosyal ve psikolojik yükleriyle Türk eğitim sisteminde ve dinamik toplum bünyesini oluşturan genç bireyler üzerinde önemli ağırlıklara ve travmalara zemin oluşturmaktadır. "Hayat, eşittir yüz seksen dakika değildir" söyleminde kendini bulan, fakat öngörüldüğünden çok daha fazla yükleriyle gelen Seviye Belirleme Sınavı (SBS) bunlardan birisidir (Beşirli, Gürsoy ve Aksoy, 2010).

Türkiye'de son yıllarda ilköğretim ve ortaöğretim programlarının değiştirilmesinin yanında ortaöğretime geçiş sisteminde de değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Daha önce uygulanmakta olan Ortaöğretim Kurumlarına Öğrenci Seçme Sınavı (OKS) yerine Ortaöğretime Geçiş Sistemi kapsamında "Seviye Belirleme Sınavı" (SBS) getirilmiştir (MEB, 2007). OKS 1997-1998 eğitim-öğretim yılından 2008-2009 eğitim-öğretim yılına kadar ortaöğretim kurumlarına aday seçmek için Haziran ayı içerisinde Türkiye'deki tüm il merkezleri ile bazı ilçelerde ve yurtdışında çeşitli ülkelerde yapılmıştır (MEB, 2007). Milli Eğitim

Bakanlığı Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Yönergesi'ne göre 2008 yılından itibaren uygulanmak üzere Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme Sınavı'nın (OKS) kaldırılıp, Seviye Belirleme Sınavı'nın (SBS) yapılmasına karar verilmiştir. 2008 yılında bu uygulamaya ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencileri tabi tutulmuştur. 8. sınıf öğrencileri son kez 2008 OKS'ye girmişlerdir. Seviye Belirleme Sınavı, 2009 yılından itibaren ise 6., 7. ve 8. sınıflarda yapılacaktır. 2008 yılından beri de, Seviye Belirleme Sınavı yapılmaya devam etmiştir (MEB, 2008). Seviye Belirleme Sınavı'nın önemli özelliği, soruların öğrenci kazanımlarına yönelik ve haftalık ders saatlerine göre soru sayılarının belirlenmiş olmasıdır. Ayrıca bu sınavlarda OKS'den farklı olarak SBS'de yabancı dil sorularına da yer verilmektedir (Doğan ve Sevindik, 2011).

İlköğretim öğrencilerinin her yıl giriyor oldukları Seviye Belirleme Sınavlarının öğrenciler üzerinde ciddi anlamda stres yarattığına ilişkin haberler her yıl televizyonlarda ve gazetelere görülmekte ve duyulmaktadır. Bu anlamda, ilköğretim II. kademe öğrencilerinin giriyor oldukları Seviye Belirleme Sınavlarında (SBS) ciddi anlamda strese, sıkıntıya ve psikolojik baskıya maruz kaldıkları dile getirilmektedir (Beşirli, Gürsoy ve Aksoy, 2010). Özellikle, öğrenciler ev-okul-dershane üçgeninde sürekli gidip-gelmeye zorlanmaktadırlar. Diğer taraftan, aileler de çocuklarının daha iyi eğitim alabilmeleri ve istedikleri ortaöğretim kurumlarına çocuklarını gönderebilmek için onları dershaneye gitmeye/ özel kurs almaya teşvik etmekte ve bu durum da öğrenciler üzerinde aşırı bir baskı durumu yaratmaktadır. Sınavlar yaklaştıkça birçok öğrenci kazanamama endişesine kapılıyor. Öğrencinin içinde bulunduğu sosyal çevre ve aile bu kaygıyı körüklüyor. Bir şekilde başarıya dayalı bir sıralamanın varlığı içerisinde olmak üzere, daha kişiliklerinin oluşma süreçlerinin ilk dönemlerinde sınav stresi, ailenin ekonomik ve psikolojik baskısı ile yarışmak zorunda kalan çocukluk dönemini yaşayan genç kişiliklerin, bu travmatik süreçten ileri rekabetçi, başarıyı aşmış kırılğan bir içerikle hırs yüklenmiş yarışçı bir ruh hali içerisinde toplumsallıktan soğumuş bencil bireyler olarak ortaya çıkacağı gerçeği (Beşirli, Gürsoy ve Aksoy, 2010), öğrencilerin tükenmişlik algılarının sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Tükenmişlik kavramı ilk olarak Freudenberg (1974) tarafından ortaya konulmuştur. Tükenmişlik, başlangıçta, yüz yüze ilişki ve etkileşimin gerektiği doktorluk, hemşirelik, sosyal çalışmacılık gibi meslek çalışanlarında incelenmeye başlanmıştır (Maslach ve Leiter,

1997). Doktorlar, öğretmenler, avukatlar, hemşireler, bankacılar ve polisler gibi, insanlarla yüz yüze çalışan bireylerde bu olgu sıklıkla ortaya çıkmaktadır (Akçamete, Kaner ve Sucuoğlu, 2001). Ancak, son yıllarda üzerinde tükenmişlik araştırmaları yapılan diğer önemli bir grubun öğrenciler (Balogun ve diğerleri, 1996; Chang, Rand ve Strunk, 2000; Gold, Bachelor ve Michael, 1989; Fimian ve diğerleri, 1989; Hu ve Schaufeli, 2009; Meier ve Schmeck, 1985; Pines, Aronson ve Kafry, 1981; Schaufeli ve Salanova, 2007; Schaufeli ve diğerleri, 2002; Yang, 2004; Yang ve Cheng, 2005; Zhang, Gan ve Zhang, 2005) olduğu göze çarpmaktadır. Schaufeli ve diğerleri (2002), öğrenci tükenmişliğini; bir öğrencinin kendisinden beklenen çalışmalara yönelik hissettiği duygusal tükenmişlik olarak nitelendirilen bezginliği, duyarsızlık olarak tanımlanan okul çalışmalarına yönelik ilgisizliği ve düşük akademik yeterlik olarak betimlenen kendini yetersiz hissetmesi olarak tanımlamaktadırlar. Tükenmişlik, ağırlıklı olarak endüstri ve işletme alanında çalışıldığı için (Potter, 2005) tükenmişliğin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar da daha çok iş yaşamına ilişkin olarak belirlenmiştir. Ancak, literatürde nispeten daha yeni olan öğrencilerin tükenmişliğinin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlara ilişkin bazı bulgular da (Gold ve Michael, 1985; Powers ve Gose, 1986; Yang, 2004; Yang ve Cheng, 2005) bulunmaktadır. Bu araştırmalarda elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin okuldan ve okulla ilişkili görev ve sorumluluklarından dolayı yaşadıkları stres ve baskı onlarda tükenmişliğin tipik özellikleri olarak görülen duyarsızlaşma, duygusal olarak tükenme ve kendini başarısız algılama durumunu ortaya çıkarabilmektedir. Bu durum da, öğrencilerin derslere olan motivasyonlarının düşmesine, okulla daha az ilgilenmeleri dolayısıyla devamsızlık yapmaya başlamalarına ve hatta okulu bırakmalarına yol açmaktadır (Yang ve Farn, 2005). Bunun yanında, Meier ve Schmeck (1985), derslerdeki rutin uygulamaların da öğrencileri ciddi biçimde sıkarak bir süre sonra tükenmişliğe yol açtığını belirtmektedir. Öğrenci tükenmişliği okula devamsızlık, dersler için düşük motivasyon, okul bırakma oranının yüksekliği gibi bir takım sonuçlara yol açmaktadır. Öğrenme sürecinde, dersler nedeniyle oluşan stres, ders yükü ya da diğer psikolojik baskı unsurları, duygusal tükenme, duyarsızlaşma eğilimi ve düşük başarı hissine neden olabilmektedir (Yang ve Farn, 2005).

Literatürde, öğrenci tükenmişliği ile ilgili yapılan ilk çalışmalar (Balogun ve diğerleri, 1995; Gold ve diğerleri, 1989; Gold ve Michael, 1985; Powers ve Gose, 1986; Yang, 2004; Güdük ve diğerleri, 2005;

Yang ve Cheng, 2005; Meier ve Schmeck, 1985) üniversite öğrencileri üzerinedir. Ülkemizde eğitim, ilköğretim, lise, üniversite ve hatta meslek öncesi dönemde oldukça yüksek düzeyde yarışmaya dayalı sınavların olduğu bir sisteme sahip bulunmaktadır. Bu nedenle, bu öğretim kademelerinde bulunan öğrenciler için kariyerlerini planlamaları oldukça sıkıntılı ve stresli bir hal almaktadır. Orijinalinde işle ilgili bir fenomen olarak ifade edilen, ancak öğrencilerde de görüldüğü rapor edilen tükenmişliğin öğrencilerde de var olması muhtemel görünmektedir (Çapri, Gündüz ve Gökçakan, 2011). Ancak, ülkemizde henüz yeni çalışılmaya başlanan öğrenci tükenmişliğine yönelik araştırmaların (Kutsal, 2009; Erturgut ve Soyşekerci, 2010; Aypay ve Eryılmaz, 2011a, 2011b) sınırlı sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Ülkemizde, üniversite öğrencileri üzerine tükenmişlik konusunda yapılan bazı araştırmalara (Çapri, Gündüz ve Gökçakan, 2011; Gündük ve diğerleri, 2005; Ören ve Türkoğlu, 2006; Lingard, 2007; Kutsal, 2009) alanyazında rastlanıldığı gibi, ortaöğretim öğrencileri üzerine yapılan araştırmalara çok az da olsa rastlanılmaktadır (Kutsal, 2009; Erturgut ve Soyşekerci, 2010; Aypay ve Eryılmaz, 2011a, 2011b). Tükenmişlik konusunda ilköğretim öğrencileri üzerine yapılan araştırmaların (Aypay, 2011) sayısı ise çok azdır. Görüldüğü gibi, literatürde hem üniversite, hem lise hem de ilköğretim öğrencilerine yönelik olarak az sayıda tükenmişlik araştırmasına rastlanılmasına rağmen, bu araştırmalarda öğrencilerin girmiş oldukları sınavların onların tükenmişlik algılarına olan etkisi inceleme konusu yapılmamıştır. 2008 yılına kadar ilköğretimden ortaöğretime geçişte kullanılan Seviye Belirleme Sınavı'na yönelik olarak yapılan araştırmaların sayısının oldukça az (Doğan ve Sevindik, 2011; Özcan ve Açık, 2011) olduğu görülmektedir. Doğan ve Sevindik (2011) tarafından yapılan çalışmada sınava giren 6. sınıf öğrencilerinin Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve yabancı dil derslerinden aldıkları yılsonu akademik başarı puanları ile belirlenen beş dersle ilgili Seviye Belirleme Sınavı'ndan aldıkları alt test ham puanları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bir diğer taraftan, Özcan ve Açık (2011) tarafından yapılan araştırmada ise, SBS sorularıyla ilköğretim ikinci kademede Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin ve soruların bilişsel taksonomisine göre incelemesi yapılmıştır. Bu anlamda, ilgili literatürde öğrencilerin girdikleri Seviye Belirleme Sınavlarının da öğrencilerin tükenmişlik algıları üzerindeki etkisi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu duruma istinaden, Grayson ve Alvarez (2008), tükenmişliğin kaynaklarını, pekiştiricilerini ve öğrencilerde

yarattığı psikolojik etkileri incelemenin ve ortaya çıkarmanın, hem öğrenci sağlığı hem de eğitim sisteminin işlevselliği açısından büyük öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Her ne kadar 2010 yılı itibariyle SBS'nin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kademeli olarak kaldırılarak, tek oturumluk bir duruma getirilme kararı alınmış bulunsa da, araştırmadan elde edilecek olan sonuçlar SBS'nin öğrenciler üzerinde yarattığı etkileri göstermenin yanında, ortaöğretime geçiş için geliştirilecek yeni sınavların nasıl olması gerektiğine ilişkin de bilgi verebilir. Bu bakımdan da çalışmanın belirli bir değere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca araştırmadan elde edilen sonuçlar, SBS'nin kaldırılması veya kaldırılmaması yönünde eğitim politikalarına da destekleyici bilgiler verebilir. Bu yüzden, bu araştırmanın amacı ilköğretim öğrencilerinin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) girme durumlarının tükenmişlik algıları üzerindeki yordama gücünü tespit etmektir. Bu araştırmanın problem cümlesini ise, “İlköğretim öğrencilerinin girdikleri Seviye Belirleme Sınavı (SBS) öğrencilerin tükenmişlik algılarını ne oranda yordamaktadır?” sorusu teşkil etmektedir. Araştırmanın problemine cevap arayabilmek amacıyla aşağıdaki alt problemlere çalışmada cevap aranacaktır:

1. İlköğretim öğrencilerinin girdikleri Seviye Belirleme Sınavı (SBS) öğrencilerin tükenmişlik algılarını ne oranda yordamaktadır?
2. Öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) hazırlık için gittikleri dersane/aldıkları özel ders tükenmişlik algılarını ne oranda yordamaktadır?

Yöntem

Bu çalışmada amaç, 2010–2011 eğitim-öğretim yılında Niğde il merkezinde bulunan ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin girdikleri Seviye Belirleme Sınavının (SBS) öğrencilerin tükenmişlik algılarını ne oranda yordadığının tespit edilmesidir. Bu nedenle, yapılan bu araştırma “genel tarama modeli”nde (Karasar, 2005) bir araştırma olup betimsel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Niğde il merkezinde toplam 27 ilköğretim okulunda öğrenim görmekte olan ilköğretim öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Niğde il merkezinde bulunan 11 resmi ilköğretim okulunda öğrenim görmekte olan 394 öğrenci oluşturmuştur. Örneklemin seçiminde, amaçsal örnekleme çeşitlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi benimsenmiş, bu bağlamda evrenin temsil yeteneği göz önünde bulundurularak okulların seçilmesinde üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip okullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler örnekleme seçilmeye çalışılmıştır (McMillan ve Schumacher, 2006). Bu tür örnekleme yönteminde, problemle ilgili farklı durumların örnekleme alınması nedeniyle, evren değerleri hakkında önemli ipuçları vereceği söylenebilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008). Araştırmada, öğrencilere toplam 400 ölçek uygulanmış, bunlardan 6 tanesi yönergede belirtilen kurallara uygun doldurulmadığı için analiz dışı bırakılarak toplam 394 ölçek değerlendirme kapsamına alınmıştır. Buna göre, araştırmada ölçeklerin geri dönüş oranı %98,5 olarak hesaplanmıştır. Balcı'ya (2004) göre elde edilen bu örneklem oranı “çok iyi” şeklinde değerlendirilmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik nitelikleri incelendiğinde; 205 tanesinin (%52,03) erkek, 189 tanesinin ise (%47,96) kız öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan bu öğrencilerden 204 öğrencinin (%51,8) dershaneye gidiyor/özel ders alıyor olduğu, 190 öğrencinin ise (%48,2) dershaneye gitmiyor/özel kurs almıyor ve 352 öğrencinin (%89,34) Seviye Belirleme Sınavına giriyor olduğu, 42 öğrencinin ise (%10,65) Seviye Belirleme Sınavına girmiyor oldukları anlaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak “Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu” ve “öğrenci demografik bilgi formu” kullanılmış olup, bu formlara ilişkin bilgiler aşağıda başlıklar altında ele alınmıştır.

Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu

Bu araştırmada, Schaufeli ve diğerleri (2002) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye Çapri, Gündüz ve Gökçakan (2011) tarafından çevrilen ve uyarlanan “Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu” kullanılmıştır. Envanter, “duygusal tükenme”, “duyarsızlaşma” ve

“yetkinlik” isimli alt boyutlardan oluşmaktadır. Öte yandan, envanterin yapı geçerliği için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, 13 maddeden oluşan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Envanterden elde edilen alt faktörlere ait puanlar arasındaki korelasyonların 0,32 ile 0,83 arasında değiştiği görülmüştür. Madde toplam test korelasyonları hesaplanmış ve alt faktörlerin korelasyon değerlerinin .32 ile .69 arasında değiştiği saptanmıştır. Envanterin güvenilirliğini belirlemek için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı alt boyutlar itibari ile sırasıyla .76, .82 ve .61 olarak bulunurken, test-tekrar test güvenilirlik sonuçları ise sırasıyla .76, .74 ve .73 olarak bulunmuştur. Envanterde, duygusal tükenme alt boyutunda 5, duyarsızlaşma ve yetkinlik alt boyutlarında 4'er betimsel ifade bulunmaktadır. Envanterdeki maddeler Likert tipi hiçbir zaman (1) seçeneğinden, her zaman (5) seçeneğine doğru sıralanan beşli derecelendirmeden oluşmaktadır. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeklerindeki yüksek puan, yetkinlik (ters puanlanmaktadır) alt ölçeğindeki düşük puan tükenmişliği göstermektedir. Puanlamada, her bir kişi için üç ayrı tükenmişlik puanı hesaplanmaktadır.

Öğrenci Demografik Bilgi Formu

İlköğretim öğrencilerinin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler geliştirilen “Öğrenci Demografik Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Bu bilgi formunda, öğrencilerin cinsiyeti, dershaneye gitme/özel ders alma ve Seviye Belirleme Sınavına (SBS) girme durumlarını belirlemeye ilişkin sorular bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Çalışma verilerinin analizinde, ilköğretim öğrencilerinin giriyor oldukları Seviye Belirleme Sınavının (SBS) ve gittikleri dershane/aldıkları özel kurs değişkenlerinin öğrencilerin tükenmişlik algılarını ne oranda yordadığını ortaya koymak amacıyla, çoklu regresyon analizi tekniği kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ilköğretim öğrencilerinin giriyor oldukları Seviye Belirleme Sınavının (SBS) ve gittikleri dershane/

aldıkları özel kurs değişkenlerinin öğrencilerin tükenmişlik algılarını ne oranda yordadığına ilişkin analizlere yer verilecektir.

Seviye Belirleme Sınavının Öğrenci Tükenmişliğini Yordama Gücü

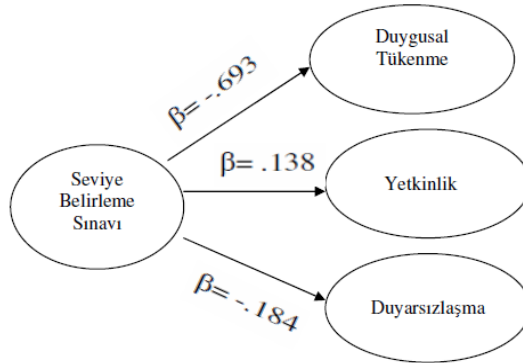
İlköğretim öğrencilerinin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) girme değişkeninin tükenmişlik algılarını yordama gücünü tespit etmek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) girme değişkeninin tükenmişlik algılarını yordamasına yönelik regresyon analizi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Seviye Belirleme Sınavının (SBS) Öğrenci Tükenmişliğini Yordama Gücü*

Değişkenler	B	Sh _x	β	t	p
(Sabit)	2.114	.061		34.460	.00**
Duygusal Tükenme	-4.003	.002	-.693	-22.284	.00**
Yetkinlik	1.275	.003	.138	4.974	.00**
Duyarsızlaşma	-1.561	.003	-.184	-6.193	.00**

$\eta = 394$, $R = 861$, $R^2 = 742$, $F(3.300) = 373.13$, ** $p < .01$

Tablo 1 incelendiğinde, Seviye Belirleme Sınavına (SBS) girme değişkeninin tükenmişliğin tüm boyutlarını anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Bu anlamda, Seviye Belirleme Sınavına (SBS) girme değişkeninin tükenmişliğin oluşumunun güçlü bir yordayıcısı ($R=861$, $R^2=742$, $p<.01$) olduğu belirtilebilir. Seviye Belirleme Sınavına (SBS) girme değişkeni, tükenmişliğin yaklaşık olarak %75’ini açıklamaktadır.



Şekil 1.

Seviye Belirleme Sınavının (SBS) Öğrenci Tükenmişliğini Yordama Gücü

Yordayıcı değişken olan Seviye Belirleme Sınavı (SBS) ile yordanan değişken olan tükenmişliğin alt boyutlarını açıklamadaki önem sırası; duygusal tükenme ($\beta = -.693$), duyarsızlaşma ($\beta = -.184$) ve yetkinlik ($\beta = .138$) şeklindedir. Regresyon katsayılarının t değerlerine bakıldığında, Seviye Belirleme Sınavının (SBS) tükenmişliğin tüm alt boyutlarını anlamlı olarak açıkladığı söylenebilir. Seviye Belirleme Sınavına (SBS) girme değişkeninin en fazla oranda tükenmişliğin “duygusal tükenme” alt boyutunu yüksek oranda açıkladığı görülmektedir.

Dershaneye Gitme/Özel Ders Almanın Öğrencilerin Tükenmişliğini Yordama Gücü

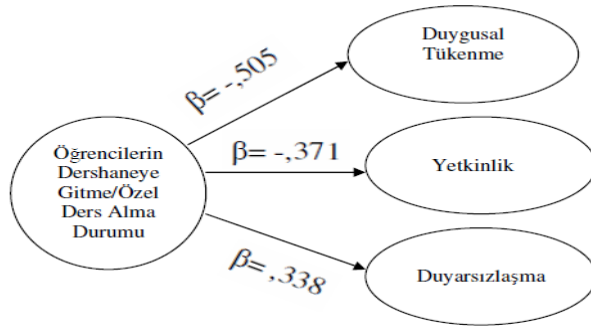
İlköğretim öğrencilerinin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) hazırlık olarak gittikleri dershane/aldıkları özel ders değişkeninin tükenmişlik algılarını yordama gücünü tespit etmek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) hazırlık olarak gittikleri dershane/aldıkları özel ders değişkeninin tükenmişlik algılarını yordamasına yönelik regresyon analizi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. *Dershaneye Gitme/Özel Ders Almanın Öğrenci Tükenmişliğini Yordama Gücü*

<i>Değişkenler</i>	<i>B</i>	<i>Sh_x</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
(Sabit)	2.461	.082		29.946	.000**
Duygusal Tükenme	-3.45	.007	-.371	-4.848	.000**
Yetkinlik	-5.21	.006	-.505	-8.984	.000**
Duyarsızlaşma	3.599	.008	.338	4.330	.000**

$\eta = 394$, $R = 560$, $R^2 = 314$, $F(3,390) = 59.441$, ** $p < .01$

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) hazırlık olması için gittikleri dershane/aldıkları özel ders değişkeninin tükenmişliğin tüm boyutlarını anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Bu anlamda, öğrencilerin gittikleri dershane/aldıkları özel ders değişkeninin tükenmişliğin oluşumunun güçlü bir yordayıcısı ($R=560$, $R^2=317$, $p < .01$) olduğu belirtilebilir. Öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) hazırlık olması için gittikleri dershane/aldıkları özel ders değişkeni, tükenmişliğin yaklaşık olarak %32’sini açıklamaktadır.



Şekil 2.

Dershaneye Gitme/Özel Ders Almanın Öğrenci Tükenmişliğini Yordama Gücü

Yordayıcı değişken olan dershane/aldıkları özel ders değişkeni ile yordanan değişken olan tükenmişliğin alt boyutlarını açıklamadaki önem sırası; duygusal tükenme ($\beta = -.505$), yetkinlik ($\beta = -.371$) ve duyarsızlaşma ($\beta = .338$) şeklindedir. Regresyon katsayılarının t değerlerine bakıldığında, dershane/aldıkları özel ders değişkeni ile yordanan değişkenin tükenmişliğin tüm alt boyutlarını anlamlı olarak açıkladığı söylenebilir. Dershane/aldıkları özel ders değişkeni ile yordanan değişkenin en fazla oranda tükenmişliğin “duygusal tükenme” alt boyutunu yüksek oranda açıkladığı görülmektedir.

Sonuçlar ve Tartışma

Pek çok sayıda araştırma (Chang, Rand ve Strunk, 2000) okulun stres oluşturmada önemli bir faktör görevi gördüğünü belirtmektedir. Öğrencilerde tükenmişlik sendromunun görülüp görülemeyeceğine ilişkin tartışmalar (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001) devam ederken, ilgili literatürde öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları zorlanmaların stres ve kaygı gibi uyum sorunlarına sebep olabileceğine ilişkin olan araştırmalara (Schaufeli ve diğerleri, 2002; Pines ve Keinan, 2005) rastlanılmaktadır. Çünkü, öğrencilerin okuldaki problemlerden direkt olarak etkilenmeleri, tükenmişliğe neden olabilmektedir (Tatar ve Horenczyk, 2003; Woodrum, 2005; Grayson ve Alvarez, 2008). Okulun da bir iş yeri olduğu görüşü (Bursalıoğlu, 1994) dikkate alınacak olursa, okulda öğrencilerin eğitim ve öğretimle ilgili bazı belli başlı işleri yapmaları ve sorumlulukları yerine getirmeleri gerektiği durumu ortaya çıkmaktadır (Chambel ve Curral, 2005).

Öğrencilerin yaşadıkları tükenmişliğin ana faktörü olarak okulda öğrencilere yönelik olan talepler gösterilebilir (Yang ve Farn, 2005). Okulda öğrenciler, sürekli olarak ödevlerini yapmakla, okul kurallarına uymakla, okula devam etmekle, okul sınavlarını ve bazı diğer sınavları başarmakla, verilen kitapları okumakla, sosyal faaliyetlere katılmakla, vb. yükümlü bulunmaktadır. Öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde sahip oldukları sayılan bu iş yükü sebebiyle yüksek oranda stres yaşadıkları ve baskı altında kaldıkları, neticesinde ise öğrencilerin duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve akademik yetkinlik düşüklüğü yaşadıkları belirtilebilir. Bunun yanında, ülkemizde ilköğretim ikinci kademe öğrencileri her yıl ilköğretimden ortaöğretime geçişte kullanılan Seviye Belirleme Sınavı (SBS) isimli bir sınava girmek durumunda kalmaktadırlar. Bu sınava girmeyen öğrencilerin, Fen, Anadolu, Sosyal Bilimler, vb. sınav puanı ile öğrenci kabul eden ortaöğretim kurumlarına gidebilmeleri mümkün olmamaktadır. İlköğretim öğrencilerinin girdikleri Seviye Belirleme Sınavlarının öğrenci tükenmişliği hususunda anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını araştırıldığı bu çalışmada, öğrencilerin girmiş oldukları bu sınavın tükenmişliğin önemli bir yordayıcısı olduğu ($R=861$, $R^2= 742$, $p<.01$) saptanmıştır. Yapılan bu çalışmada, öğrenci tükenmişliğinin yaklaşık olarak %75'inin bu sınava bağlı olarak şekillendiği anlaşılmıştır. Bu anlamda, Beşirli, Gürsoy ve Aksoy (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, SBS'nin psikolojik etkilerine maruz kalma ve fizyolojik etkilerinin görülme durumlarına göre öğrencilerin %12,8'inin baş ağrısı, baş dönmesi yaşaması, %11,4'ünde terleme, üşüme görülmesi, %12,8'inin karın ağrısı, mide sorunları, %3,7'indeki kramplar, kasılmalar ve %3,7'sinin görme bozukluğu ile karşılaşması problemin derinliğini ortaya koymasından önemli belirtilerdir. Yine aynı kapsamda, öğrencilerin %32,2'sinin kaygı ve endişe gibi duygularında artış olduğunu belirtmesi, %30,4'ünün kendini stres ve baskı altında hissetmesi, %21,1'inin psikolojik sorun yaşadığını belirtmesi, %12,4'ünün dikkat ve konsantrasyon sorunları yaşaması üç yıla yayılmış sınav sisteminin yol açtığı travmalar açısından önemli bulgular olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kendini baskı altında hisseden, bu baskıya dayalı olarak psikolojik ve fizyolojik sorunlar yaşadığını hisseden bir öğrencinin tükenmişlik yaşaması da olasıdır. Yapılan bu çalışmada da, Seviye Belirleme Sınavına giren öğrencilerin bu sınava girmeyen öğrencilere göre daha fazla düzeyde duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve yetkinlik düşüklüğü algısı yaşadıkları saptanmıştır. Beşirli, Gürsoy ve

Aksoy'un (2010) araştırmasından elde edilen bulgular, bu araştırmanın ilgili bulgusu ile benzerlik göstermektedir.

Tükenmişlik, yalnızca öğrencilerinin kişisel ve kişiler arası süreçlerde etkili olan bir değişken izlenimi vermemekte, aynı zamanda akademik başarıyla ilgili olarak bireyi olumsuz etkileyen bir değişken olarak da görülmektedir (Balkıs ve diğerleri, 2011). Zira, öğrenciler arasında yaşanan yüksek düzeyli tükenmişlik algısı, öğrencilerin motivasyonlarının düşüklüğüne sebep olarak, akademik başarıyı olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Nitekim, öğrenciler arasında yaşanan tükenmişlik düzeyi ile akademik başarı arasında ilişkiyi inceleyen çalışmalar (McCarthy, Pretty ve Catano, 1990; Garden, 1991; Yang, 2004), öğrenci tükenmişliğinin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde yüksek düzeyde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir. Özellikle, öğrencilerin bu sınavlara istemeyerek girmesi ve sınavda akademik başarıya yönelik olarak motivasyon eksikliği, öğrencilerin bu sınavı boş bir uğraş olarak görmelerine sebep olabilir. Sonucunda ise, başarılı olamayacağına inanan öğrenciler yapılan çalışmaları birer boş uğraş olarak görecekları ve bu da onlarda tükenmişliğe sebep olacaktır (Zhang, Gan ve Cham, 2007; Uludağ ve Yaratın, 2010).

Diğertaraftan, öğrenciler bir yandan okuldaki derslerine çalışmaktadırlar, bir yandan da bu derslerin gerektirmiş olduğu performans görevleri ile proje çalışmalarını icra etmek durumundadırlar. Nitekim, okul derslerinin toplamından alınan puanlar öğrencilerin yıl sonu başarı puanına etki etmekte, bu da öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına geçişinde kullanılan ortaöğretim yerleştirme puanlarına önemli ölçüde (her yıl için %30) katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin, okulda aldıkları derslerin yanında gerçekleştirmek durumunda oldukları bu gibi çalışmalar öğrencilerin akademik iş yükünü artırmaktadır. Bununla birlikte, bir de her yıl Seviye Belirleme Sınavına (SBS) çalışmak durumunda olan öğrencilerin kimisi dershanelere gitmekte ve (ya) özel kurs(ders) almakta ve (ya) ekstra ders çalışma etkinlikleri (test çözmek, okulda veya dershanede deneme sınavlarına girmek, vb.) gerçekleştirmektedirler. Okuldaki akademik çalışmalara bir de öğrencilerin daha iyi eğitimin verildiği okullara girebilmek için almak zorunda oldukları Seviye Belirleme Sınavları eklenince, öğrencilerin akademik iş yükleri artmakta, bu da öğrencilerde tükenmişliğe sebep olabilmektedir. İlgili alanyazında, algılanan çalışma yükü ile tükenmişlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar iki değişken arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir (Jacobs ve Dodd, 2003; Yang ve Farn, 2005). Bir diğeri ifade ile bu araştırmalar öğrencilerin

akademik iş yüklerinin artmasıyla birlikte, tükenmişlik algılarının da arttığını göstermektedir. Yapılan bu çalışmada da, öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) hazırlık olması amacıyla gittikleri dersane/aldıkları özel dersin (kursun), öğrencilerin tükenmişlik algısı hususunda anlamlı bir yordayıcı olduğu ($R=560$, $R^2=314$, $p<.01$) saptanmıştır. Yapılan bu çalışmada, öğrenci tükenmişliğinin yaklaşık olarak %32'sinin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) hazırlık olması amacıyla gittikleri dersane/aldıkları özel derse bağlı olarak şekillendiği anlaşılmıştır. İlgili alanyazında, yapılan çalışmalarda da (Garden, 1991; Schaufeli ve diğerleri, 2002; Jacobs ve Dodd, 2003; Yang, 2004), iş yükünün öğrenci tükenmişliğini artırdığına ilişkin bulgulara rastlanmıştır. O halde, bu çalışmalardan elde edilen bulguların, yapılan bu çalışmanın ilgili bulgusu ile benzerlik gösterdiği belirtilebilir. Akademik iş yükü artan öğrenci, daha fazla stres yaşamakta ve kendini daha fazla baskı altında hissetmektedir. Kendisine yönelik olan beklentinin de yüksek olması, öğrencinin kapasitesinin üzerinde performans sergilemesine, etrafındaki beklentileri karşılamaya çalışmasına ve sonucunda ise tükenmişlik sendromu ile karşı karşıya kalmasına sebep olabilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmadan elde edilen bulgu, MEB'in (2008) öngördüğü "Ortaöğretime Geçiş Sistemi ile okul dışı kaynaklara yönelme azalacaktır" beklentisinin karşılanmadığını göstermesi açısından manidardır. Zira, Beşirli, Gürsoy ve Aksoy (2010) tarafından yapılan çalışma da bu durumu doğrular niteliktedir. Beşirli, Gürsoy ve Aksoy (2010) tarafından yapılan bu çalışmada, öğrencilerin %31,4'ü iki saat, %21,8'i üç saat, %17,8'i dört saat ve %16,6'sı bir saat SBS için çalıştığını ifade etmiş, SBS için özel çalışma yapmadığını ifade edenlerin oranı ise %12,4 şeklinde gerçekleşmiştir. Öğrencilerden, okulda aldığı eğitim dışında dershaneden, özel öğretmenden, okulun kurslarından yararlananların oranı %50,2'dir. Diğer taraftan, sınavlar sürecinde, dershaneye giden/özel kurs alan öğrenciler ağır bir akademik iş yükü altında kalarak, yoğun bir stres ve baskı yaşamaktadırlar. Öğrencilerin yaşadıkları bu stres ve baskı ise onların daha yüksek oranda tükenmişlik yaşamalarına sebep oluyor olabilir. Özellikle, ailelerin çocuklarına yönelik olarak sahip oldukları yüksek beklentiler ve çocuklarına her türlü imkânı seferber etmeleri (dershane, özel kurs, test kitapları, vb.), öğrencilerin sınavda başarısız olmaları durumunda ailelerine yönelik olarak mahcubiyet duymaları duygusunu tetikleyebilir. Bu ise, öğrencilerde duygusal tükenmişliğe sebebiyet verebilir. Diğer taraftan, öğrencilerin ellerinden geleni yapmalarına rağmen, öğretmenlerinin ve ailelerinin beklentilerine bir türlü cevap verememeleri öğrencilerde

akademik yetkinlik düşüklüğü duygusu yaratabilir. Zira, Senemoğlu'na (2004) göre çocukların çabaları desteklendiğinde, çalışma ve başarılı olma davranışları gelişir. Aksi takdirde, sürekli olarak yaptıkları eleştirilen, desteklenmeyen, beğenilmeyen çocuklar yaptıklarının değersizliğine inanarak aşağılık duygusu geliştirebilirler. Ailelerince ve öğretmenlerince desteklenen çocukların akademik özgüveni gelişir. Aksi durumda ise başarısızlıklar, çocuğun kendine karşı olumsuz tutum ve yetersizlik duygusunu geliştirmesine neden olur ve gelecekteki öğrenmeleri de engeller. Ailelerinin sürekli olarak onlar için yaptıklarını duyan ve sürekli eleştirilen bir çocuğun zaman sonra duyarsızlaşma algısına sahip olması da kaçınılmazdır. Beşirli, Gürsoy ve Aksoy (2010) tarafından yapılan araştırmada, katılımcıların %39,9 gibi önemli bir bölümü ailelerinden baskı gördüklerini, %33,4'ü ise kısmen baskı gördüklerini ifade etmektedirler. Katılımcıların sadece %26,8'i baskı görmediklerini belirtmektedirler. Bu araştırmadan elde edilen ilgili sonuç, öğrencilerin sınavlara hazırlık amacıyla gittikleri dershanenin/aldıkları özel dersin, öğrencilerin tükenmişliğindeki önemli bir yordayıcı olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, yapılan bu araştırmada ilköğretim öğrencilerinin girdikleri Seviye Belirleme Sınavının (SBS), öğrencilerin tükenmişlik algılarını önemli ölçüde yordadığı görülmüştür. Bunun yanında, araştırmada öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavına (SBS) hazırlık amacıyla gittikleri dershanenin/aldıkları özel dersin (kurs) de, aynı şekilde, öğrenci tükenmişliğinin önemli bir yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Bu açıdan, eğitim bütünlüğünün ve sınav sistemlerinin toplumsal hedeflere ve sosyal gerçekliklere uygun bir içerikte oluşturulması toplumsal hedeflerin gerçekleştirilmesi ve sosyal sorumlulukların karşılanması açısından yerinde olacaktır. Bu anlamda, sınav sisteminin de öğrencilerin gelişim durumlarını dikkate alan bir şekle kavuşturularak, öğrencilerdeki dersane/özel kurs bağımlılığı da ortadan kaldırılmalıdır. Özellikle, 2005 yılında yenilenen ilköğretim programlarının doğasına uygun biçimde (yapılandırmacı eğitim anlayışına dayalı) bir ölçme-değerlendirme süreci geliştirilmeli ve okullardaki eğitim-öğretim süreci sınavların ve dershanelerin baskısından kurtarılmalıdır. Yapılan ölçme-değerlendirme süreci öğrencilerin performanslarını ve çok yönlü düşünme becerilerini ortaya çıkarıcı ve farklı zekâ alanlarını gözetir nitelikte olmalıdır. Türk Eğitim Sistemi içerisinde öğrencilerin gelişimsel seviyelerini de dikkate alan sağlıklı bir yönlendirme sistemi kurularak, öğrencilerin ilgi, yetenek ve beklentileri yönünde yönlendirmelerde bulunulmalıdır.

Kaynaklar

- Akçamete, G., Kaner, S. & Sucuoğlu, B. (2001). *Öğretmenlerde tükenmişlik, iş doyumunu ve kişilik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aypay, A. (2011). Elementary school student burnout scale for grades 6-8: A study of validity and reliability. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 11(2), 520-527.
- Aypay, A. & Eryılmaz, A. (2011a). Relationships of high school students' subjective well-being and school burnout. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(1), 181-199.
- Aypay, A. & Eryılmaz, A. (2011b). Lise öğrencilerinin derse katılmaya motive olmaları ile okul tükenmişliği arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(21), 26-44.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Balkıs, M., Duru, E., Buluş, M. & Duru, S. (2011). Tükenmişliğin öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı, demografik değişkenler ve akademik başarı ile ilişkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 151-165.
- Balogun, J. A., Hoerberlein, T., Schneider, E. & Katz, J. S. (1996). Academic performance is not a viable determinant of physical therapy students' burnout. *Perceptual and Motor Skills*, 83, 21-22.
- Baltaş, A. & Baltaş, Z. (2002). *Stres ve başa çıkma yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Beşirli, H., Gürsoy, Ş. & Aksoy, E. (2010). Seviye belirleme sınavı (SBS) raporu. *BİDDER Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 1-10.
- Büyüköztürk, Ş. ve diğerleri (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Chambel, M. J. & Cural, L. (2005). Stress in academic life: Work characteristics as predictors of student well-being and performance. *Applied Psychology: An International Review*, 54(1), 135-147.
- Chang, E., Rand, K. L. & Strunk, D. R. (2000). Optimism and risk for job burnout among working college students. *Personality and Individual Differences*, 29, 255-263.
- Cushman, S. & West, R. (2006). Precursors to college student burnout: Developing a typology of understanding. *Qualitative Research Reports in Communication*, 7, 23-31
- Çapri, B., Gündüz, B. & Gökçakan, Z. (2011). Maslach tükenmişlik envanteri-öğrenci formu'nun (MTE-ÖF) Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 134-147.
- Doğan, N. & Sevindik, H. (2011). İlköğretim 6. sınıflar için uygulanan seviye belirleme sınavı'nın uygunluk geçerliği. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 309-319.
- Erturgut, R. & Soyşekerci, S. (2010). An empirical analysis on burnout levels among second year vocational schools students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 1399-1404.
- Fimian, M. J., Fastenau, P. A., Tashener, J. H. & Cross, A. H. (1989). The measure of classroom stress and burnout among gifted and talented students. *Psychology in the Schools*, 26, 139-153.

- Freudenberger, H. J. (1974). Staff burnout. *Journal of Social Issues*, 30(1), 159-165.
- Garden, A. M. (1991). Relationship between burnout and performance. *Psychological Reports*, 68, 963-977.
- Gold, Y., Bachelor, P. & Michael, W. B. (1989). The dimensionality of a modified form of the Maslach burnout inventory for university students in a teacher-training program. *Educational and Psychological Measurement*, 49, 549-561.
- Gold, Y. & Michael, W. B. (1985). Academic self-concept correlates of potential burnout in a sample of first-semester elementary school practice teachers: A concurrent validity study. *Educational and Psychological Measurement*, 45, 909-914.
- Grayson, J. L. & Alvarez, H. K. (2008). School climate factors relating to teacher burnout: A mediator model. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1349-1363.
- Güdük, M., Erol, S., Yağlıbulut, Ö., Uğur, Z., Özvarış, Ş. & Aslan, D. (2005). Ankara'da bir tıp fakültesi'nde okuyan son sınıf öğrencilerinde tükenmişlik sendromu. *STED*, 14(8), 168-173.
- Hu, Q. & Schaufeli, W. B. (2009). The factorial validity of the Maslach burnout inventory: Student survey in China. *Psychological Report*, 105(2), 394-408.
- Jacobs, S. & Dodd, D. (2003). Student burnout as a function of personality, social support, and workload. *Journal of College Students Development*, 44(3), 291-303.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kutsal, D. (2009). *Lise öğrencilerinin tükenmişliklerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lingard, H. (2007). Conflict between paid work and study: Does it impact upon students' burnout and satisfaction with university life? *Journal of Education in the Built Environment*, 2, 90-109.
- Maslach C. & Leiter, M. P. (1997). *The truth about burnout*. CA: Jossey-Bass.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B. & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Reviews Psychology*, 52(1), 397-422.
- McCarthy, M. E., Pretty, G. M. H. & Catano, V. (1990). Psychological sense of community and student burnout. *Journal of College Student Development*, 31, 211-216.
- McMillan, J. H. & Schumacher, S. (2006). *Research in education: Evidence-based inquiry* (6th ed.). Boston: Pearson Education Ltd.
- MEB. (2008). *Ortaöğretime geçiş sistemi rehber kitabı*. Ankara: Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.
- MEB. (2007). *Ortaöğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı kılavuzu*. Ankara: Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Meier, S. F. & Schmeck, R. R. (1985). The burned-out college student: A descriptive profile. *Journal of College Student Personnel*, 1, 63-69.
- Ören, N. & Türkoğlu, H. (2006). Öğretmen adaylarında tükenmişlik. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, XXX.
- Özcan, S. & Açık, F. (2011). SBS Türkçe sorularıyla Türkçe ders kitaplarındaki soruların örtüşme düzeyi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(4), 355-370.
- Pines, A. M. & Keinan, G. (2005). Stress and burnout: The significant difference. *Personality and Individual Differences*, 39, 625-635.

Pines, A., Aronson, E. & Kafry D. (1981). *Burnout: From tedium to personal growth*. New York: The Free Press.

Potter, B. A. (2005). *Overcoming job burnout: How to renew enthusiasm for work*. California: Ronin Publishing.

Powers, S. & Gose, K. F. (1986). Reliability and construct validity of the Maslach burnout inventory in a sample of university students. *Educational and Psychological Measurement, 36*, 251-257.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Schaufeli, W. B. & Salanova, M. (2007). Efficacy or inefficacy, that's the question: Burnout and engagement, and their relationships with efficacy beliefs. *Anxiety, Coping and Stress, 20*, 177-196.

Schaufeli, W. B., Martinez, I., Pinto, A. M., Salanova, M. & Bakker, A. (2002). Burnout and engagement in university students: A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 33*, 464-481.

Tatar, M. & Horenczyk, G. (2003). Diversity-related burnout among teachers. *Teaching and Teacher Education, 19*, 397-408.

Uludağ, O. & Yaratın, H. (2010). The effect of burnout on engagement: An empirical study on tourism students. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport, and Tourism Education, 9*(1), 13-23.

Woodrum, A. (2005). State-mandated testing and cultural resistance in Appalachian schools: Competing values an expectations. *Journal of Research in Rural Education, 19*, 1-9.

Yang, H. J. & Cheng, K. F. (2005). An investigation the factors affecting MIS student burnout in technical-vocational college. *Computers in Human Behavior, 21*, 917-932.

Yang, H. J. & Farn, C. K. (2005). An investigation the factors affecting MIS student burnout in technical-vocational college. *Computers in Human Behavior, 21*, 917-932.

Yang, H. J. (2004). Factors affecting student burnout and academic achievement in multiple enrollment programs in Taiwan's technical-vocational colleges. *International Journal of Educational Development, 24*, 283-301.

Zhang, Y., Gan, Y. Q. & Zhang, Y. W. (2005). The reliability and validity of MBI-SS and academic characteristics affecting burnout. *Chinese Journal of Clinical Psychology, 13*, 383-385.

İletişim:

Gökhan BAŞ

Selçuk Üniversitesi

Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi

E-Posta: gokhanbas51@gmail.com